

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

"וצא הלהם בעמלק"

*Lessons for our Daily
Lives*

Rabbi Meir Goldwicht
ד' אדר ב' תשע"ד • March 9, 2014

1 דברים פרק כה

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם :
 (יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִיף וְיָגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים :
 (יט) וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אִיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת זִכְרֵ עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח :

2 תנחומא (שם)

זכור את אשר עשה לך וגו' רבי תנחומא בר חנילאי פתח: זכרונכם משלי אפר לגבי חומר גביכם (איוב יג יב) אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: אותן שתי זכירות שכתבתי לכם בתורה, הווי זהירין בהן, תמחה את זכר עמלק (דברי' כה יט), (זכור את אשר עשה לך עמלק. משלי אפר, משולי אפר. אם זכיתם, אתם בניו של אברהם שהמשיל עצמו כאפר, שנאמר: ואנכי עפר ואפר (בר' יח כז). ואם לאו, לגבי חומר גביכם. התקינו עצמכם לשעבודה של מצרים, שנאמר: וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו' (שמות א יד).

3 שמות פרק יז

(ח) וַיָּבֵא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִם :
 (ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמֶלֶק מִחַר אֹנְכִי נִצֵּב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמַטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי :
 (י) וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעֲמֶלֶק וּמַטָּה אַחֲרָיו וַחֲזַר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבָעָה :
 (יא) וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבּוֹר יִשְׂרָאֵל וְכֹאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגִבּוֹר עֲמֶלֶק :
 (יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׂימוּ תַחְתֵּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַחֲרָיו וַחֲזַר תָּמְכוּ בְּיָדֵי מֹזָה אֶחָד וּמֹזָה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אָמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ :
 (יג) וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמֶלֶק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֵב : פ
 (יד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כָּתֹב זֶאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאַזְנוֹי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרֵ עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם :
 (טו) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי :
 (טז) וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כַּס יְהִי מִלְחָמָה לִיקְנוֹן בְּעֲמֶלֶק מִדֶּרֶךְ דֶּר : פ

4 אבן עזרא שמות פרק יז פסוק ט

(ט) ויאמר משה אל יהושע הוא נין הנשיא אלישמע בן עמיהוד, שהיה בעל דגל אפרים:

5 שופטים ה'

מני אפרים שרשם בעמלק, אחריך בנימין בעממיק; מני מכיר ירדו מחקקים, ומזבולן משקים בשבט ספר.

6 תרגום יונתן שופטים פרק ה

(יד) מדבית אפרים קם יהושע בר נון בקדמיתא אגיא קרבה בדבית עמלק:

7 הבדלה

הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד
 כי עזי וזמרת יה
 ויהי לי לישועה
 ושאתם מים וששון ממעיני הישועה
 לה' הישועה על עמך ברכתך סלה
 ה' צבאות עמנו משגב לנו

אלוקי יעקב סלה
 ה' צבאות אשרי אדם בוטח
 ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו
 ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר
 כן תהיה לנו כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא.

8 בראשית פרק יח

(כה) חללה לך מצערת פדבר הנה להמית צדיק עם רשע והנה כצדיק כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט:
 (כו) ויאמר ה' אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם:
 (כז) ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר:
 (כח) אולי יחסרון חמשים הצדיקים תמשה התשחית בתמשה את כל העיר ויאמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה:
 (כט) ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים:

9 תלמוד בבלי מסכת זבחים דף סב עמוד א

בשלמא בית מינכרא צורתו, אלא מזבח מנא ידעי? אמר רבי אלעזר: ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו. ור' יצחק נפחא אמר: אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום.

10 בראשית פרק לב

(י) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך:
 (יא) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הנה ועתה הייתי לשני מקנות:
 (יב) הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על בנים:
 (יג) ואתה אמרת היטיב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב:

11 בשפת אמת (תרל"ד):

קטנתי מכל החסדים: שמעתי מכבוד מו"ז ז"ל בשם הרב הק' מלובלין ז"ל שגם מה שקטן בעיניו הוא מהחסדים של הש"י כו', ונראה להוסיף ביאור כי יש לכל איש ישראל להשיג הכנעה וקטנות ע"י חסדי השי"ת שעושה עם האדם לפני משורת הדין לכן צריך האדם להשיג בושה ולהכניע לפניו ית', וז"ש קטנתי מכל החסדים שמכל החסד וטוב שעשה עמו השיג קטנות עד שלא נשתנה כלל מעת שהיה הולך לחרן עד חזרתו, כדכתיב, במקלי עברתי, ואין זה דבר קטן שיוזכר האדם עד עשרים שנה מה שהיה לו וזה מצות זכירת יציאת מצרים שיוזכר האדם כי השי"ת הוציאנו מכל הסתר ועצת היצה"ר. והאמת כי תכלית חסדי השי"ת הוא כשמשיג האדם הכנעה וקטנות ע"י החסדים זה אות ומופת שמקבל החסדים אליו והבן.

12 באר מים חיים חוקת

. ולזה אמר יעקב אבינו ע"ה בראותו כי בא עשו לקראתו להיצר לו. קטנתי מכל החסדים וגו' כלומר הרי נעשיתי קטן ושפל ונבזה בעיני מכל החסדים וגו' אשר עשית את עבדך כי מכל חסדיך מעולם אשר היית עושה קטנתי ע"י כולם ואיני צריך להיות נכנע ע"י בחי' היסורין והצער וע"כ הצילני נא מיד אחי וגו' כי כבר בל"ז נעשיתי שפל ע"י חסדיך מעולם.
 ..באו מים חיים

(13) דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרשת מקץ פרק מא

(נב) קרא אפרים . על שם אבות אברהם ויצחק שנא' בהם אפר. אברהם שנאמר ואנכי עפר ואפר. יצחק כאפר על גבי המזבח דאפרים משמע שתי אפרות. ולכך נקראו ישראל על שם אפרים שנא' הבן יקיר לי אפרים:

(14) יהושע פרק ז

(ד) ויעלו מן העם שמה ששלשת אלפים איש וינסו לפני אנשי העי:
 (ה) ויכו מהם אנשי העי כשלישים וששה איש ויך דפוסם לפני השער עד השברים ויכוסו במורד וימס לבב העם ויהי למים:
 (ו) ויקרע יהושע שמלתיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון ה' עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם:

(15) ילקוט שמעוני, יהושע פרק ז

ויעלו עפר על ראשם. אמר ר' אלעזר:
 התחילו מזכירים זכותו של אברהם אבינו, שנאמר: ואנכי עפר ואפר.

(16) יהושע פרק ח

(כח) וישורף יהושע את העי וישימה תל עולם שממה עד היום הזה:
 (כט) ואת מלך העי תלה על העץ עד עת הערב וכבוא השמש צנה יהושע וירידו את נבלתו מן העץ וישליכו אותה אל פתח שער העיר ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה: פ

(17) אסתר פרק ו

(י) ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס פאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מפל אשר דברת:
 (יא) ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו:
 (יב) וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל וחרפוי ראש:

(18) אסתר רבה (וילנא) פרשה י

ו יושב מרדכי אל שער המלך, מלמד ששב לשקן ולתעניתו אמר רבי חלבו כל מי שלובש שק ומתענה אינו מעבירו ממנו עד שתעשה בקשתו.

(19) שפת אמת שמות לפורים

וישב מרדכי אל שער המלך כו'. אמרו חז"ל ששב לשקן ותעניתו פי' וישב ששב בתשובה. כי כן דרך הצדיק על ידי שעוזר לו השי"ת. מכניע עצמו ביותר על ידי הבושה מלפניו ית'. ומרדכי נצטער שגרם הוא כל הגזירה. ועתה עשה לו השי"ת חסד כזה. נתבייש עוד יותר. ושב. כי וודאי אין התשובה ע"י הבושה כמו מקודם. שיש ב' הכנעות. א' ע"י שפלות. והב' ע"י גדלות כמ"ש במ"א. וזהו הפרש בין הצדיק לרשע דכתיב ויצא המן כו' שמח וטוב לב ע"י הסעודה. וזה הי' מפלתו. אבל במרדכי נאמר וישב כנ"ל.

(20) ויקרא פרשת צו פרק ו

(א) וידבר ה' אל־משה לאמר:
 (ב) צו את־אֶהרֹן ואת־בְּנָיו לאמר זאת תֹרַת הָעֵלָה הוא הָעֵלָה על מוקדה על־הַמִּזְבֵּחַ כֹּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדַּח בוֹ:

(ג) וְלִבְשׁ הַפֶּהֶן מִדּוֹ בַד וּמְכַנְסֵי־בַד יִלְבֹּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת־הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֵלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:

(ד) וּפִשֵׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדָּשָׁן אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר:

(ה) וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבֵעֵר עָלֶיהָ הַפֶּהֶן עֲצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעֶרְףְּ עָלֶיהָ הָעֵלָה וְהַקָּטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים:

(ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

(21) מדרש תנחומא (בוכר) פרשת צו סימן ג

[ג] ד"א צו את אהרן וגו', מה עסקו של אהרן, כאן ישראל מקריבין ואהרן עיכב, והכתוב אומר צו את אהרן, והרי כתיב צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי (במדבר כח ב), וכאן הוא אומר צו את אהרן זאת תורת העולה, אמר הקב"ה כל מי שהוא מעלה את עצמו סופו לילך באש, [שנאמר] היא העולה על מוקדה

(22) רבינו יונה צו

והנה המצוה הראשונה שהזכיר לצוותו הנה היא, ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן, צוהו ללבוש בגדי כהונה אשר יתפאר בהם ירים את הדשן, להראות שמעלת האדם הגדולה אשר בה נחשב היא בעשותו עבודה לאלהיו, ואפילו בדרך הבזויה בעיני הבריות זו היא רוממותו¹⁴. וכן מצינו שבני גרשון ובני מררי נתן להם לשאת משאות בעגלות אחר אשר הבדילם ונשאם לעבודתו, ולבני קהת, שהיו חשובים יותר, לא נתן עגלות כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו (במדבר ז ט). וזו המלאכה בזויה יותר בעיני הבריות. וגם נשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן היתה פקודתו שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה. היה בארבעת דברים אלו משא גדול, והיה נושאן בימינו ובשמאלו ובתוך חיקו ועל כתיפו¹⁵.

ובניו הכהנים המשוחים, ודוד המלך אשר היו עושין בעבודת השם מעשים כאלו קל וחומר לשאר העם. וכן נהגו בקהלות רבות שכשיהיה אפילו גדול הקהל קולו ערב שיעשה עצמו שליח ציבור בראש השנה ויום הכפורים ואם ידע לתקוע שופר הוא יתקעהו. ובארצות רבות יתנו העשירים מן הקהל (ויתנו) מעות לצורך ההקדש מי שיגלול תמיד ספר תורה ומי שיוציא ספר תורה שני עם שליח ציבור בימים שיוציאו בהם שני ספרי תורות, וכיוצא בדברים אלו, והם מנהגים טובים מורים על היות הקהלות ההם חרדים לדבר השם ואש החרדה תבער בהם תמיד מפחדים פן יעברו על דבר מכל המצות.

בְּיַמֵּינוּ יוֹנָה י

(23) אסתר פרק ח

(טו) וּמְרַדְכֵי יֵצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֻטְרֹת זָהָב גְּדוּלָה וְתַכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשָׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה:

(טז) לְיְהוּדִים הֵיטָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשֵׁשׁ וְיָקָר:

(יז) וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגִּיעַ שִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן לְיְהוּדִים מִשְׁתָּה וְיוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים כִּי נָפַל פַּחַד הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם:

24) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טז עמוד ב

אורה ושמחה וששן ויקר, אמר
 רב יהודה אורה זו תורה (שגזר עליהן המן
 שלא יעסקו בתורה), וכה"א (משלי ו, כג) כי נר
 מצוה ותורה אור, שמחה זה יו"ט (קיימו עליהם
 ימים טובים), וכה"א (דברים טז, יד) ושמחת
 בחגך, ששון זו מילה (ועל כל אלה גזר), וכה"א
 (תהלים קיט, קסב) שש אנכי על אמרתך (זו מילה
 שניתנה במאמר ולא בדיבור, ויאמר ה' אל אברהם
 ואתה את בריתי תשמור (בראשית יז, ט) ומצינו
 שדוד שמח עליה, שנאמר (תהלים ו, א) למנצח
 על השמינית, כשהיה בבית המרחץ וראה עצמו
 בלא תורה ובלא מצות, כיון שנזכר במילה שמח,
 כדאיתא במנחות מג:), ויקר אלו תפילין, וכה"א
 (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא
 עליך ויראו ממך, ותניא רבי אליעזר הגדול אומר,
 אלו תפילין שבראש.

דף מגילה טז

25) זכריה פרק ט

ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן
 אֲתָנוּחַ:

26) ילקוט שמעוני ישעיהו רמז תצטילקוט שמעוני ישעיהו רמז תצט

שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים
 הגיע זמן גאולתכם. ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם שנאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה'
 עליך זרח ועליכם בלבד זרח ולא על עובדי אלילים שנאמר כי הנה החשך יכסה ארץ, באותה שעה מבהיק
 הקב"ה אורו של מלך המשיח ושל ישראל והולכים כלם לאורן של מלך המשיח ושל ישראל שנאמר והלכו
 גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך, ובאים ומלחכים עפר מתחת רגליו של מלך המשיח שנאמר ועפר רגליך
 ילחכו, ובאים כלם ונופלים על פניהם לפני משיח ולפני ישראל ואומרים נהיה לך ולישראל לעבדים, וכל
 אחד מישראל אלפים ות"ת עבדים יהיו לו, שנאמר בימים ההמה אשר יחזיקו עשר אנשים מכל לשונות
 הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם, שנו רבותינו עתידין אבות
 העולם לעמוד בניסן ואומרים לו אפרים משיח צדקנו אע"פ שאנו אבותיך אתה טוב ממנו שסבלת עונות
 בנינו ועברו עליך מדות קשות ורעות מה שלא עברו על הראשונים ועל האחרונים, והיית שחוק ולעג באומות
 בשביל ישראל וישבת בחשך ואפלה ועיניך לא ראו אור וצפד עורך על עצמך וגופך היה יבש כעץ ועיניך
 חשכו מצום וכחך יבש כחרס וכל אלו מפני עונות בנינו, רצונך יהנו בנינו מטובה זו שהשפיע הקב"ה
 לישראל, שמא בשביל צער שצערת עליהם ביותר וחבשוך בבית האסורים אין דעתך נוחה מהם, אומר להם
 אבות העולם כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם ובשביל בניכם שיהנו מטובה זו שהשפיע הקב"ה
 לישראל, אומרים לו אבות העולם אפרים משיח צדקנו תנוח דעתך שהנחת דעת קונך ודעתנו.

27) מדרש רבה בשלח

ויסב אלהים את העם, מכאן אמרו
רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד
שיסב. שכך עשה להם הקב"ה, שנא' ויסב
אלהים.

אזני י"ב